

Ağ Analizi Perspektifinden Covid-19 Küresel Salgınının Psiko-Sosyal Etkilerinin İncelenmesi

Doç. Dr. Mehmet HARMA
Kadir Has Üniversitesi

COVID-19 küresel salgının psiko-sosyal etkilerin birbiri ile ilişkisini inceleyen bu çalışma salgında önemli olabilecek bir dizi değişkenin birbiri ile etkileşimleri ve farklı alt gruplardaki söz konusu değişkenlerin merkezîyetleri Türkiye temsili bir veri setinde ağ analizi perspektifi ile incelenmiştir. Özelde tikslenme duyarlılığı, davranışsal ketleme/aktivasyon, kaynakların kıtlığı, finansal endişeler, psikolojik iyi-oluş, stres ve bir dizi demografik değişkenin ağ örüntüsündeki birbirleri ile ilişkisi incelenmiştir. Ayrıca ağ modelleri kadın ve erkekler, yaşanan yer (büyükşehir, şehir ve kırsal) ve farklı sosyo-ekonomik düzeydeki (SED) katılımcılar için ayrı ayrı yürütülmüş ve bu alt gruplarda kestirimi yapılan ağ modellerinin farklılıkları incelenmiştir. Tikslenme duyarlılığı, finansal endişeler ve davranışsal ketleme/aktivasyon için COVID-19 özelinde maddeler ile birlikte çalışmada kullanılacak ölçüm araçları 349 kişi ile pilot çalışmada test edilerek, ölçüm araçlarının psikometrik değerlendirmeleri yapılmıştır. Daha sonra ana çalışmada Türkiye temsili bir örnekleme 1905 kişiden veri toplanmıştır. Veriler nüfusları oranında her şehirden katılımcılar yer almıştır. Yaşanılan yere göre yürütülen karşılaştırmalı ağ analizine göre büyükşehirde yaşayanlar için kamu hizmetlerine duyulan güven, kişilerarası ilişkilerde tükenmişlik, COVID-19 tikslenme duyarlılığı, eğlence arayışı, sosyal mesafeye hassasiyet ve yetersizlik hisleri en önemli değişkenler olurken, şehirde yaşayan katılımcılardan için COVID-19 ile ilgili istatistikleri takip etme, yatırım amaçlı davranışlar, sosyal mesafeye hassasiyet, yetersizlik hisleri ile kendini gösteren stres ve hanedeki COVID-19 risk grubundaki kişi sayısı merkezi öneme sahip değişkenler olarak bulunmuştur. Kırsaldaki katılımcılar için tükenmişlik, yatırım davranışları, tasarruf yapma eğilimi ve yetersizlik hissi ile ortaya çıkan stres merkezi rolü yüksek değişkenlerdir. Son olarak SED' e göre yürütülen ağ analizi sonuçlarına göre, yüksek SED' deki katılımcılar için yetersizlik ve çaresizlik, eğlence arayışı ve iş kaybı merkezi önemdeyken, orta SED' deki katılımcılar için yetersizlik ile gözlenen stres, iş kaybı olması durumu, yatırım davranışları, hem COVID-19 ile ilintili tikslenme hem de genel tikslenme hassasiyeti yüksek merkezi öneme sahip bulunmuştur. Düşük SED' deki katılımcılar için finansal acıdan tasarrufta bulunma, yatırım yapma

motivasyonu ve işteki tükenmişlik diğer düğümlerle yüksek oranda etkileşim içinde bulunmuştur. Projeden elde edilen sonuçlara göre, farklı alt gruptaki kişilerin ihtiyaçlarının farklı olduğu bulunmuştur ve geliştirilmesi muhtemel veri-temelli müdahale programlarında bu görelî öneme sahip değişkenlerin diğer değişkenler ile ilişkisinin de göz önüne alınması gerekmektedir.